

પ્રેમભક્તિ-ગ્રંથમાળાના

નવીન ગ્રન્થો

	પ્રથમાવૃત્તિની	સાલ
૧૭,	શકુન્તલાનું સંભારણું	૧૯૨૬
૧૮,	યુગપલટો અને મહાસુદર્શન	૧૯૨૭
૧૯,	ઉદ્બોધન	૧૯૨૭
૨૦,	અર્ધશતાબ્દિના અનુભવબોલ	૧૯૨૭
૨૧,	સંસારમન્થન	૧૯૨૭
૨૨,	વિશ્વગીતા	૧૯૨૭
૨૩,	ઇન્દુકુમાર, અંક ૨ જો	૧૯૨૭
૨૪,	ન્હાના ન્હાના રાસ, ભાગ ૨ જો	૧૯૨૮

બીજી આવૃત્તિ; વસન્તોત્સવ

ત્રીજી આવૃત્તિ; જયા-જયન્ત; ઉષા

૧૯૨૮માં છપાશે

પ્રથમાવૃત્તિ: ગોપપર્વણી; પાંચ ઉપનિષદો, સમશ્લોકી;

બાબર બાદશાહ; અકબરશાહ;

માનો સન્દેશ.

બીજી આવૃત્તિ: શકુન્તલાનું સંભારણું; કેટલાંક કાવ્યો

પ્રેમભક્તિ-ગ્રન્થમાલા

પ્રેમભક્તિ-ગ્રન્થમાલા

ન્હાના ન્હાના રાસ

ભાગ ૨ જો

ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવિ

ૐ

"પ્રેમ અને ત્યાગ"

વિ. સં. ૧૯૮૮ ઈ. સ. ૧૯૩૨

કીંમત [illegible] રૂ.૨૪/-

પ્રકાશક: ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવિ,

32193 ભદ્ર, અમદાવાદ

આવૃત્તિ પહેલી: પ્રત ૨૦૦૦

પ્રેમભક્તિ-ગ્રન્થમાલાના આડતિયા

૧, **અમદાવાદ**: શ્રી જીવનલાલ અમરશી, પીરમશાહ રોડ
શ્રી ખડાયતા મુદ્રણકલા મન્દિર, ચાર રસ્તા
શ્રી સુન્દરીસુબોધ ઓફિસ, આકાશેઠ કૂવાની પોળ
શ્રી શંભુલાલ જગશી, માદલપુર

૨, **મુંબઇ**: શ્રી ગુજરાતી પ્રેસ, કોટ
શ્રી જીવનલાલ એન્ડ સન્સ, ભાટિયા મહાજન વાડી, કાલબાદેવી
શ્રી સી. હિંમતલાલની કંપની, પોપટવાડી

૩, **સુરત**: રા. કાલિદાસ શેલત, 'પ્રતાપ' ઓફિસ

૪, **ગોધરા**: રા. ભીખાભાઈ વ્યાસ, 'બાલક' ઓફિસ

૫, **કરાંચી**: મન્ત્રીજી, ભ્રાતૃસેવામન્દિર, નાનકવાડા

૬, **વડોદરા**: શ્રી પુસ્તકાલય સહકારી મંડળ
શ્રી એમ. સી. કોઠારી, રાવપુરા

૭, **કલકત્તા**: એસ. કુશળચન્દની કંપની, ઇઝરા સ્ટ્રીટ

૮, **રંગુન**: એસ. કુશળચન્દની કંપની, ૩૨મી ગલી

૯, **રાજકોટ**: શ્રી બ્હેચર મેઘજી, પરામાં

૧૦, **ગોંડળ**: શ્રી પીપળિયા કંપની, ભોજપરા

શતદલ પદ્મમાં પોઢેલો

હો ! પરિમલ હાથવો હોય જો દીઠેલો. ધ્રુવ.

શોધ્યાં સરોવર, શોધી ફૂલવાડીઓ,

શોધી રસકુંજ જ્યહાં રમેલો;

શોધી આયુષ્યની મ્હોરી અમરાઇઓ:

દીઠો ન દુનિયાંફેરેલો:

હો ! પરિમલ હાથવો હોય જો દીઠેલો.

પ્રકાશક : ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવિ,
32193 ભદ્ર, અમદાવાદ
આવૃત્તિ પહેલી : પ્રત ૨૦૦૦

પ્રેમભક્તિ-ગ્રન્થમાલાના આડતિયા

૧, **અમદાવાદ** : શ્રી જીવનલાલ અમરશી, પીરમશાહ રોડ
શ્રી ખડાયતા મુદ્રણકલા મન્દિર, ચાર રસ્તા
શ્રી સુન્દરીસુબોધ ઓફિસ, આકાશેઠ કૂવાની પોળ
શ્રી શંભુલાલ જગશી, માદલપુર

૨, **મુંબઇ** : શ્રી ગુજરાતી પ્રેસ, કોટ
શ્રી જીવનલાલ એન્ડ સન્સ, ભાટિયા મહાજન વાડી, કાલબાદેવી
શ્રી સી. હિંમતલાલની કંપની, પોપટવાડી

૩, **સુરત** : રા. કાલિદાસ શેલત, 'પ્રતાપ' ઓફિસ

૪, **ગોધરા** : રા. ભીખાભાઈ વ્યાસ, 'બાલક' ઓફિસ

૫, **કરાંચી** : મન્ત્રીજી, ભ્રાતૃસેવામન્દિર, નાનકવાડા

૬, **વડોદરા** : શ્રી પુસ્તકાલય સહકારી મંડળ
શ્રી એમ. સી. કોઠારી, રાવપુરા

૭, **કલકત્તા** : એસ. કુશળચન્દની કંપની, ઇઝરા સ્ટ્રીટ

૮, **રંગુન** : એસ. કુશળચન્દની કંપની, ૩૨મી ગલી

૯, **રાજકોટ** : શ્રી બ્હેચર મેઘજી, પરામાં

૧૦, **ગોંડળ** : શ્રી પીપળિયા કંપની, ભોજપરા

શતદલ પદ્મમાં પોઢેલો

હો ! પરિમલ દાખવો હોય જો દીઠેલો. ધ્રુવ.

શોધ્યાં સરોવર, શોધી ફૂલવાડીઓ,

શોધી રસકુંજ જ્યહાં રમેલો;

શોધી આયુષ્યની મ્હોરી અમરાઇઓ:

દીઠો ન દુનિયાંકિનારેલોઃ

હો ! પરિમલ દાગવો હોય જો દીઠેલો.

ફૂલડે ફૂલડે વસન્ત શો વસેલો,
પાંખડી પાંખડી પૂરેલો;
ભ્રમર ભ્રમર કીધ સંગીતસોહામણો,
પંખીડે પંખીડે પઢેલો:
હો ! પરિમલ દાણવોહોય જો દીઠેલો.

અડધેરી પાંદડીઓ વીણતામાં વેરી, ને
આસવ ઢોળિયો અમોલો;
હૈયાના ધૂપ સમો ઉડતો બતાવો કોઇ
જીવનપરાગ જગતઘેલો:

હો ! પરિમલ દાણવો હોય જો દીઠેલો.
શતદલ પદ્મમાં પોઢેલો
હો ! પરિમલદાણવો હોય જો દીઠેલો.

વિ. સં. ૧૯૮૩

પ્રસ્તાવના

ન્હાના ન્હાના રાસની પહેલી આવૃત્તિ ૧૯૧૦માં છપાઇ હતી. તેહમાં ૫૦ રાસ હતા. એની બીજી આવૃત્તિ ૧૯૧૪ માં છપાઇ. ને ત્રીજી આવૃત્તિ ૧૯૨૨માં છપાઇ છે, તેહમાં ૮૦ રાસ છે. એવા ૪ સંગ્રહનો આ બીજો ભાગ: આમાં ૫૧ રાસ છે. પહેલા સંગ્રહનાં કારણો, તે આ બીજા સંગ્રહનાં પણ કારણો; અને તે સંગ્રહમાંના લોકપ્રસિદ્ધ જૂના ઢાળ જેવા આ સંગ્રહમાંના પણ લોકગત જૂના ઢાળ છે. આ સંગ્રહમાં રાસનો અનુક્રમ કક્કાવારી રીતનો છે, એ તો સહેજે જણાશે.

નવયુગની આપણી રાસની ફૂલવાડી તો વસન્તમાં ફૂલડાં પ્રફુલ્લે એવી આજ પ્રફુલ્લી રહી છે. આપણા નવયુગના સુન્દરીસંઘે નવગુજરાતની રાસઝડીઓ હૈયાની અંજલિએ ઝીલી છે. વસન્તોત્સવને ને શરદુત્સવને આજ સંજીવિની છંટાઈ છે. મેનાઓનાં વન મુંગાં હોય તો સુંદરીઓના આજના સમારંભ રાસવિહોણા હોય. વસન્ત બેસે ને અમરાઇએ અમરાઇએ કોયલો ટહુકે એવો નવયુવતિકંઠ આપણી કુંજેકુંજે ટહુકી રહ્યો છે. આપણી નવકવિતા ઝીલવામાં નવગુજરાતણ પાછી પડી નથી. ગુજરાતભર ઉપર નવરસિકાની રસછોળ છલકાઇ રહી છે. રસાત્માઓ એ તેજનિર્મળ જીવનકવિતાને **रसो वै सः** ની રસપૂજા માને છે, ઝીલે છે, આનન્દે છે. ૧૮૯૮ નું વસન્તોત્સવનું મ્હારૂં સ્વપ્નું ૧૯૨૪ થી તો આનન્દતી આંખડલીએ સાવ પ્રત્યક્ષ નિહાળું છું.

ગુજરાતના રાસ એ ગુજરાતનાં સર્વોત્તમ Lyrics છે. પણ ચાલીશેક વર્ષ ઉપર ગુર્જરસાક્ષરતાની એક નાવડી ભૂલી પડી, ને Lyreવિહોણી કાવ્યદિશામાં Lyrics શોધવા રમણે ચ્હડી. શેરીએ શેરીએ, આપણા સંસારને ચોકે ચોકે, નગરનગરે દયારામનાં મીરાંનાં નરસિંહનાં રાજેનાં રત્નાનાં મીઠાનાં દલપતનાં નર્મદનાં Lyrics કોકિલકંઠી ગુજરાતણો ત્હારે ટહુકતી એમને વિસારીને-અવગણીને ગેય નહિ તેહમને 'સંગીતકાવ્ય' કહ્યાં. આજ એ પલટાઇ ગયું છે; આજ એ ભૂલ ભાગી છે આજના ગુજરાતનું રસગૌત્ર આપણાં Lyricsનાં સંગીતકવિતનો સાચો કલામહિમા સ્હમજે છે ને ઉપાસે છે. આજનો કોક જ નવરસિયો કે નવરસિકા હશે, જેણે

રાસ નહિ ગાયા હોય. ગુજરાતે જાણી લીધું છે કે ગુજરાતનાં Lyrics જગતના Lyrical સાહિત્યમાં અનોખાં છે. રાસ એ ગુજરાતની કાવ્યવિશેષતા છે. આપણી રાસપ્રથા સમી રસપ્રથા ભારતમાંની કે જગતમાંની કેઇ કેઈ સંસ્કારસોહામણી મહાપ્રજાઓ આજે માણે છે, એ તો રવીન્દ્ર ટાગોર સમા કોક કાવ્યરસિક જગતપ્રવાસીને પૂછ્યે જણાય. રાસ એ ગુજરાતનો શ્રી કૃષ્ણદીધો રસવારસો છે.

ગુજરાતણ કવિતામૂર્તિ સમી કેમ છે. ? કારણ કે ગુજરાતણ ગુજરાતનાં હૈયાંફૂલ સમાં એ Lyrics—એ રસગીતો ચરતી ઉછરે છે. શેરડી ચરે એ ગાયનાં દૂધ ઓર માધુર્યવન્તાં હોય. ગુજરાતણ જેટલી કવિતા કોક જ દેશનું સુન્દરીવૃન્દ ચરતું હશે. ગુજરાતણ કવિતા ચરતી ઉછરે છે, માટે ગુજરાતણ કાવ્યમૂર્તિ છે.

અને ગુજરાતણ એટલે માત્ર હિન્દુ નાર એમ સ્હમજવાની ભૂલ હું તો નથી કરતો, ને પાઠક ! ત્હમે યે મા કરશો. ગુજરાતણ એટલે હિન્દુ પારસી ઇસ્લામી ખ્રીસ્તી—આપણું સૌ નારીકુલ : જેમની કુટુંબવેલ ગુજરાતી ભાષાનાં અમૃત પી ઉછરે છે તે. 32193

હારશણગારની સુકુમારતામાં ઉત્કટ પરિમલ છે ને પ્રફુલ્લપાંખડી સૂર્યકમલની વિશાલતામાં સુકુમાર પિરમલ છે. જૂઇ જાઇ ચમેલી મોગરો ગુલાબ, સ્પર્શે ને સુગન્ધે, સુકોમળ પુષ્પો છે : ચંપાની ને કેવડાની, સુવર્ણકાન્તિ સમી, તીવ્ર વાસના છે. ગુજરાતના રાસસંગ્રહમાં યે ઉરસુગન્ધની એવી વિધવિધતા છે. હૈયાને ડોલાવન્તી, રસાત્માને ઝૂલાવન્તી, રસિકોની રસપાંખને પ્રેરણાજલ પાતી કવિતસંગીતહેલી-

ઓની જગત્અનોખી કલાપ્રસાદી આપણી રાસસમૃદ્ધિમાં છે. એ સંગીત, એ કવિતા, એ પ્રેરણા નવગુજરાતણનાં હૈયાં આજ ઘડી રહ્યાં છે. ગુર્જર રસિકાઓની અક્ષયપાત્ર સમી અખૂટ રસિકતાને એ પોષે છે. ગુજરાતનાં Lyrical કાવ્યોનાં એ સંગીતકવિતામૃત પીને ગુજરાતણનો આત્મા ઉછરે છે, માટે ગુજરાતણ કાવ્યમૂર્તિ છે.

ગુજરાતની કુંજકુંજે ગાજતી રાસની રમઝટ ઉચ્ચારે છે કે ગુર્જરદેશે આજ નવવસન્ત બેઠી છે. નવકવિતાના આંબામ્હોર પ્રાશી-પ્રાશીને નવકોયલો આજ ટહુકા કરે છે. નગરનગરના નગરમન્દિરને ઝરૂખે ઝરૂખે મ્હેં તો એમને નવવસન્તરાસ ઝીલતી–ઝીલાવતી સાંભળી છે. એ કોડવન્તીઓના આત્માના સૌ પુણ્યકોડ શ્રી હરિ સદા પૂરજો!

વિ. સં. ૧૯૮૪ ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવિ

અણમોલ ફૂલડાં

ફૂલડાં ઉગ્યાં અણમોલ ચાંદલિયાની ડાંખળીએ રે;
એવા કંઇ રસના બોલ ઉગે મ્હારી આંખડીએ રે.

ચાંદણીઓ વેરી ચન્દ્ર ચાલે રે
ઠમક ઠમક ઠમકન્ત;
વેરૂં હું એવી તેજપગલીઓ
મારગડે મલકન્ત :
ચાંદલિયાની ડાંખળીએ રે.

સેંથે ઓઢી મેઘઓઢણી રે,
ચન્દની ચણિયાને ઘેર;
ચન્દ્રકલા આ કલા કરી ચમકે;
કરૂં હું કલા એ પેર :
ચાંદલિયાની ડાંખળીએ રે.

કિરણો રચે અલબેલડી રે
આલફલરો ચન્દ્રભાગ્ય;

આત્મદેવ

ઓ આત્મદેવ !
આવો , હો ! આવી વસન્ત આ.

દેવરંગી ફૂલ ઉગ્યાં અવનીમાં, આભમાં;
ફૂલડાં ઉઘાડો મુજ ભાલમાં:
ઓ આત્મદેવ ! વિ.

મ્હેક મ્હેક મ્હેકે નવવાસના વિરાટની;
મ્હેકે સુગન્ધો અંગરંગમાં:
ઓ આત્મદેવ ! વિ.

વનનાં ઉંડાણુ ભરી બોલે છે કોકિલા;
બોલી કોયલ ઉરઆભમાં:
ઓ આત્મદેવ ! વિ.

ચન્દનચોક ઢળે તેજ કેરી વાદળી ;
તેજ એ ઢોળાય પ્રાણચોકમાં:
ઓ આત્મદેવ ! વિ.

રમતી વસન્ત આજ વિશ્વ કેરી વાડીઓ;
રમો મ્હારી આંખના ઉદ્યાનમાં:
ઓ આત્મદેવ ! આવો, હો આવી વસન્ત આ.

આભનાં કુંકુમ

અહો ! આજ કુંકુમ ઢોળાયેલ આભમાં
ઉગ્યાં સૃષ્ટિનાં સૌભાગ્ય !
રૂડા સૂર્યના સોહાગ
આજ કુંકુમ ઢોળાયે

આભને આરે ચાંદલો

આભને આરે ચાંદલો, હો નણદલ નેણમીઠડાં !
કાંઇ રસનો ઉગ્યો રસરાજ;
હો નણદલ ! નિરખો એ ચન્દ નેણમીઠડા.
ચોકમાં ચન્દની ઢોળાણી, હો નણદલ નેણમીઠડાં !
કાંઇ આવો એ ઝીલવાને કાજ;
હો નણદલ ! નિરખો એ ચન્દ નેણમીઠડા.

વીરા ત્હમારા વેગળા, હો નણદલ નેણમીઠડાં !
જાણે આકાશઆરાના ચન્દ;
હો નણદલ ! નિરખો એ ચન્દ નેણમીઠડા.
વીંધી આયેરી વાટડી, હો નણદલ નેણમીઠડાં !
ઉર બોલે એના પડછન્દ;
હો નણદલ ! નિરખો એ ચન્દ નેણમીઠડા.

ઝાંખી-ઝાંખીને થાકી ગઇ, હો નણદલ નેણમીઠડાં !
એ તો હૈયે-લલાટ, ત્હો યે દૂર;
હો નણદલ ! નિરખો એ ચન્દ નેણમીઠડા.
અંગ અડકે, ના ઝલાય એ, હો નણદલ નેણમીઠડાં !
એવાં પ્રીતમની ચન્દનીનાં પૂર,
એવા વ્હાલમની વાંસળીના સૂર;
હો નણદલ ! નિરખો એ ચન્દ નેણમીઠડા.

પ્રાણ તો મ્હારા પોયણાં, હો નણદલ નેણમીઠડાં !
રાતે ઉઘડે ને દિવસે એ શાન્ત;
હો નણદલ ! નિરખો એ ચન્દ નેણમીઠડા.
ઝીલું એ ચન્દ્રની ચન્દની, હો નણદલ નેણમીઠડાં !
મ્હારા ઉરની અગાસીને એકાન્ત;
હો નણદલ ! નિરખો એ ચન્દ નેણમીઠડા.

વીરા ત્હમારા વેગળા, હો નણદલ નેણમીઠડાં !
મીઠી મોહિની વરસે મહારાજ;
હો નણદલ ! નિરખો એ ચન્દ નેણમીઠડા.
હૈયાના ચોકમાં ચન્દની, હો નણદલ નેણમીઠડાં !
કાંઈ આવો એ ઝીલવાને કાજ;
હો નણદલ ! નિરખો એ ચન્દ નેણમીઠડા.

આયુષ્નાં પર્વ

આજ આયુષ્નાં પર્વ,
આજ આયુષ્નાં પર્વ,
હૈયાં વરસે છે હૃદયદેવનાં.
આજ આત્માનાં પર્વ,
આજ આત્માનાં પર્વ,
આત્મા વરસે છે આત્મદેવના.

ઘન વરસે જલધાર, ને તરુવર વરસે ફૂલ:
રવિ વરસે કિરણાવલિ:
અમે વરસીએ આત્મ આ અમૂલ:
હો સુહાગિયાં ! આજે ઉત્સવ આત્મસંધનો.

આજ આત્માનાં પર્વ,
આજ આત્માનાં પર્વ,
આત્મા વરસે છે આત્મદેવના.

આષાઢી વાદળી

વીજે ભરી, રે હો ! વીજે ભરી,
આ આષાઢી વાદળી વીજે ભરી.

ચોમેર ચમકે છે દૃષ્ટિની દામિની;
આંખડીની આશ એ શું ચારૂ ચીતરી !
આ આષાઢી વાદળી વીજે ભરી.

કુંકુમ થાળ લેઈ આવી સોહાગણ;
સોહાગકિરણોની ઝરમર ઝરીઃ
આ આષાઢી વાદળી વીજે ભરી.

મ્હાલે મંહી નીર ગંભીર મેઘનાં;
મેઘલી એ રાત જાણે ચન્દ્રનીતરીઃ
આ આષાઢી વાદળી વીજે ભરી.

ઓઢી રૂપચુન્દડી રમતી રઢિયાળી;
રૂપના સાગરિયાની એ સુન્દરીઃ
આ આષાઢી વાદળી વીજે ભરી.

હૈયાની વેલને અમીનાં ફૂલ ઉગિયાં;
ઉરની રસમૂર્તિ શું આભ ઉતરી !
આ આષાઢી વાદળી વીજે ભરી.

કદંબનાં ફૂલ

હું તો ગઈ'તી કદંબના ઝાડે કદંબનાં ફૂલ લેવા;
હું શું જાણું કો આવે પછવાડે કદંબનાં ફૂલ લેવા?

હું તો વગડાની વાટે ચાલી કદંબનાં ફૂલ લેવા;
એવ આવ્યા જાણે વને વનમાળી કદંબનાં ફૂલ લેવા.

મેં તો મુખડું એને ઝાંખ્યું કદંબનાં ફૂલ લેવા;
એણે નેણુલેથી નેણબાણ નાંખ્યું કદંબનાં ફૂલ લેવા.

મેં તો લીધો એ કુંજનો કેડો કદંબનાં ફૂલ લેવા;
એણે ઝાલ્યો મ્હારો પાલવછેડો કદંબનાં ફૂલ લેવા.

હું તો ગઈ'તી ધરાને ઢાળે કદંબનાં ફૂલ લેવા;
એવ આવ્યા મ્હારી દેહની ડાળે કદંબનાં ફૂલ લેવા.

કાશ્મીરી શાલ

હું તો ઓઢું-ઓઢું ને સરી જાય રે
મ્હારી કાશ્મીરી શાલ;
મ્હારૂં હૃદય ઢાંકું એવી બતાવ, સખિ રે !
કોઇ લાજવણ શાલ. ધ્રુવ

ધરી ઝોળી એક યોગીરાજ આવિયા રે લોલ;
મ્હેં તો છાતી પર છુન્દણાં પડાવિયાં રે લોલ;
મોંઘા ભિક્ષામન્ત્ર મનડે જડાવિયા રે લોલ;
પછી ઓઢવા ખરીદી આ રસાલ
મ્હારી કાશ્મીરી શાલ.

મ્હારૂં હૃદય ભરાયું અને વાધતું રે લોલ;
મ્હારી ચોળી કેરાં બન્ધનો હરાવતું રે લોલ;
મ્હારા સાળુડાનું પોત તો આછું હતું રે લોલ;
પછી ઓઢવા ખરીદી આ વિશાલ
મ્હારી કાશ્મીરી શાલ.

મ્હારે હૈયે બ્હેન ! શાલ ન આવી રહે રે લોલ;
મ્હારી લાજ કેરાં ચીર તે લેતી વહે રે લોલ;
રખે ! ઉરલેખ લોક કો વાંચી લહે રે લોલ;
મ્હને ગૂંથી આપ, રાજવણ બાલ !
એક અદ્ભુત શાલ.

મ્હારૂં હૃદય ઢાંકું એવી બતાવ, સખિ રે !
કોઈ લાજવણ શાલ.

*

કાળની ખંજરી

કાળની ખંજરીના ઝણકાર
ઝીલજો, ભવરણના રમનાર !

રજની આથમે, દિવસ ઉગે છે,
દિશા ઉઘાડે બાર;
યુગ ઉતરે, નવયુગ બેસે આ;
એના મહાઉચ્ચાર–
વીરના એવા ધનુટંકાર
ઝીલજો, ભવરણના રમનાર !

શીંગી વાગી, શંખ પૂર્યા,
દુંદુભી દે છે વિધિકાલ;
અવનીઉરમાં, ગગનગુફામાં
ગાજે યુગના બોલ:
ભૂતભાવીના એ ભણકાર
ઝીલજો, ભવરણના રમનાર !

રુદ્ર ન્હોતર્યાં, જોગણી ન્હોતરી,
ન્હોતરિયા યમદેવ;
ભાગ્યબોલ બોલે છે આજે
કાળપુરુષ સ્વયમેવ:
ઝીલજો, ભવરણના રમનાર !
કાળની ખંજરીના ઝણકાર.

કાળની ખંજરીના ઝણકાર
ઝીલજો, ભવરણના રમનાર !

❧

જરા થોભ

ચન્દ્ર ! જરા જાતાં-જાતાં તો બાપુ ! થોભ.
વીર ફૂલડે વધાવું,
મ્હારે હઇડે હુલાવું :
જરા જાતાં-જાતાં તો બાપુ ! થોભ.

આવ, આંખડીમાં ચન્દ્ર ! મૂકી રાખું;
મ્હારા માથાનો મુગટ કરી ઝાંખું;
મ્હારા મન્દિરના દેવ સ્થાપી પૂજું-પૂજાવું, હો ચન્દ્રજી !
વીર ! ફૂલડે વધાવું,
મ્હારે હઇડે હુલાવું,
જરા જાતાં-જાતાં તો બાપુ ! થોભ.

રસરાસ અધૂરા કો રહી જશે;
કંઇ-કંઇની ખેલડીઓ યે તૂટશે;
પ્રાણ વારૂં, પાલવડો પ્રસારૂં, ઉભા રહો, હો ચન્દ્રજી !
વીર ફૂલડે વધાવું,
મ્હારે હઇડે હુલાવું,
જરા જાતાં-જાતાં તો બાપુ ! થોભ.

ચન્દ્ર ! જરા ચાચ્યું-મોટું તો બાપુ ! થોભ.

*

જાવા દ્યો જોગીરાજ !

જાવા દ્યો, જોગીરાજ ! અળગા રહો, નાથજી !
આમ શું માયા લગાડો રે ?
સરિતાને કાંઠડે કે વનની મરૂઢીમાં–
ક્યાં તમ કુલરોપ રોપશો રે ?
જાવા દ્યો, જોગીરાજ !

એમ હસાવશો ને સુંદરી લજાવશો,
રત્નોને રજ તો ચ્હડાવશો રે;
હું તો છું બાલુડી ને આપ દેવદેહી,
આંખડલી રાજ ! મા નચાવશો રે;
જાવા દ્યો, જોગીરાજ !

*

ટહુકો

વેગળી વસન્તના મોંઘા આલાપ.
મોંઘા આલાપ, લોલ ઉરના વિલાપ:
વેગળી વસન્તના મોંઘા આલાપ.

સરિતાની કુંજ મંજુ ટહૌકાની રેલમાં
ઝૂકી, ઝૂક્યાં કો ચતુરાનાં ચાપ:
વેગળી વસન્તના મોંઘા આલાપ.

ધીમી ધીમી મ્હારી કોકિલા રહે છે;
માનવી સુણે છે કેલિના કલાપ:
વેગળી વસન્તના મોંઘા આલાપ.

૨૬

ડોલતા ડુંગર

અન્ધારી રાતના ડુંગર ડોલે રે;
જગમાં અન્ધારાં ઢોળે:
સોહાગી રાજ !
ડુંગર ડોલે ને મ્હારાં હૈયાં ડોલે રે.

મેઘલી સ્હાંજ શા ડુંગર ડોલે રે;
મુંગા યે મોરલા બોલે:
સોહાગી રાજ !
ડુંગર ડોલે ને મ્હારાં હૈયાં ડોલે રે.

જુગજુગના જોગી જેવા ડુંગર ડોલે રે;
ઝૂલન્તા ઝાડીઓને ઝોલે:
સોહાગી રાજ !
ડુંગર ડોલે ને મ્હારાં હૈયાં ડોલે રે.

કાળની કીકી સમા ડુંગર ડોલે રે;
વિશ્વ રમે એહ દૃષ્ટિછોળે:
સોહાગી રાજ !
ડુંગર ડોલે ને મ્હારાં હૈયાં ડોલે રે.

બ્રહ્માના પદ્મ પેઠ ડુંગર ડોલે રે;
આતમ ડોલે એ હિંડોલે:
સોહાગી રાજ !
ડુંગર ડોલે ને મ્હારાં હૈયાં ડોલે રે.

અમ્મર આયુષ્યના ડુંગર ડોલે રે;
ડોલે ભૂગોલ ને ખગોલે:
સોહાગી રાજ !
ડુંગર ડોલે ને મ્હારાં હૈયાં ડોલે રે.

તમીસ્ત્રા

નમે આભમાં અન્ધાર, રમે વીજના ચમકાર;
જળની ઝડીઓ પડે પૂરમાં, હો બ્હેન !
દમે હૈયાના ભાર, ઝમે નયણાંની ધાર,
વ્હાલાની વાત જાગે ઉરમાં, હો બ્હેન !

ચ્હડી અટારી આંખને જૂવે જીવ એ પન્થ;
ઢળે તિમિરનાં ઝાપટાં,
મંહી ઘેરાણા કોડીલા કન્થ, હો બ્હેન !
જળની ઝડીઓ પડે પૂરમાં, હો બ્હેન !

કાળાં કાજળનાં વાદળાં, હો બ્હેન !
કાળો કાળો વરસાદ,
મહાજગત ભીંજે એ કાજળજળે, હો બ્હેન !

યુગયુગ કેરી વાત, પ્રલય તણાં પાણી પડે:
મંહી ડૂબ્યાં દિવસ ને રાત,
એક આંગણ ઉગો ગોકુલો.

એવા વરસે અન્ધાર, ઝીણા વીજના ચમકાર,
જળની ઝડીઓ પડે પૂરમાં, હો બ્હેન !
દમે હૈયાના ભાર, ઝમે નયણાંની ધાર,
વ્હાલાની વાત જાગે ઉરમાં, હો બ્હેન !

અન્ધારી રજની ને આંસુનાં પૂર,
ઉંડું આકાશ અને આછેરાં ઉર;

કહે, સખિ ! કેમ કરી ઉતરૂં ?
વ્હાલાજી શઢ વીસરેલ;
સાંધ્યું સૂફાને ભાગી પડ્યું,
હોડી ઉભી જળરેલ:
મ્હારી હોડી ઉભી જળરેલ.

❦

નન્દિની

ખમ્મા મ્હારી નન્દિની ! રે નન્દિની !
કુંળું ત્હારૂં હૈયું સંભાળ એક, નન્દિની !
ખમ્મા મ્હારી નન્દિની ! રે નન્દિની !

ખેલતાં શું કાંટા વાગ્યા ? બાપુ નન્દિની !
કેવડાને ક્યારે જતી ન, બ્હેન નન્દિની !
મોગરાના મૂકજે કિરીટ શિરે, નન્દિની !
ખમ્મા મ્હારી નન્દિની ! રે નન્દિની !

ઉડતાં કો તેજ શું વાગ્યાં ? બાપુ નન્દિની !
વીજળીને ઝાલવા જતી ન, બ્હેન નન્દિની !
ચન્દ્રિકામાં ઝીલજે ઝીલાય તેમ, નન્દિની !
ખમ્મા મ્હારી નન્દિની ! રે નન્દિની !

કોકિલાની કેલિ વાગી શું ? બાપુ નન્દિની !
પુષ્પના શું વાગ્યા પરાગ ? બ્હેન નન્દિની !
વ્હાલશેલી વાટમાં વસન્ત વાગી ? નન્દિની !
વેણું ? કે કો વાગી સુહાગી રાજઆંખડી ?
ખમ્મા મ્હારી નન્દિની ! રે હો નન્દિની !

નિર ડોલે

નીર ડોલે, નીર ડોલે, સૃજનનાં નીર ડોલે રે:
નીર ડોલે, નીર ડોલે, પ્રલયનાં નીર ડોલે રે. ધ્રુવ.

નેહે જગમાત કેરી આંખડી રે ડોલે;
ડોલે હરિ લક્ષ્મીજીને ખોળે:
સૃજનનાં નીર ડોલે રે

શેષ કેરા મણિ ડોલે, સાગરતરંગ ડોલે;
ડોલે બ્રહ્મા પદ્મને હિન્ડોલે:
સૃજનનાં નીર ડોલે રે.

નિરખી જગનાથ કેરાં હઇડાં હસી રહ્યાં;
મૂક્યું નૃત્ય તે દિને ભૂગોલે:
સૃજનનાં નીર ડોલે રે.

નીર ડોલે, નીર ડોલે, પ્રલયનાં નીર ડોલે રે.

નેણલનાં મહેમાન

આભમાં ઉગતી કલાનો ચન્દ્ર ઉગ્યો,
કે ચન્દની શું મટકાં ભરે રે લોલ;
જાણે કોઈ બ્રહ્મપુરનો રમનારો
આગમની વાતું કરે રે લોલ.
ન્હાળ્યા—ન્હાળ્યા પાંપણને પલકારે,
ત્ય્હાં દેવ શા ઉડી જશો રે લોલ;
એવા મ્હારા આતમનાં મહેમાન !
કે ક્ય્હારે પાછા આવશો રે લોલ ?

મીઠડા મધુરસ ટહુકે મોર,
કે વીજળી ઝબકે ઝીણી રે લોલ:
જાણે કોઈ સ્નેહભૂખી મીટડી મટકે,
પ્રચંડ ને હૈયાભીણી રે લોલ.
દીઠડી-ન દીઠડી ત્ય્હાં વીજ એ વિરામી,
કે ઝીઝીઓની કુંજથી રે લોલ:

એવાં મ્હારાં મનડાનાં મહેમાન
કે આજ અહિયાં નથી રે લોલ.

લીલી-રંગલીલૂડી વગડાની વાટે
કે ઘોડીલા રૂમે-ઝૂમે રે લોલ;
પનિહારી પાણી ભરે પાણીઘાટે,
કે નેણલાં નાચે-રમે રે લોલ.
આદર્યા—ન આદર્યા અનન્તના સન્દેશા,
ત્ય્હાં આથમ્યા એ ઓરતા રે લોલ;
એવાં મ્હારાં નેણલનાં મહેમાન!
કે નિત્યનાં છે ન્હોતરાં રે લોલ.

ન્હોતરાં

કે આભમાં ચમકે પુનમચન્દ્રમા રે;
કે એહવો ચમકે ઉરનો ચન્દ:
સલૂણા
દિલના દેવને ન્હોતરાં રે.

કે ચોકમાં ઉછળે ચન્દ્રની ચન્દની રે;
કે એહવો ઉછળે ઉર આનન્દ:
સલૂણા
દિલના દેવને ન્હોતરાં રે.

કે કુંજમાં કોયલડી ટહુકા ઝરે રે;
કે મોરલો બોલે મનને મ્હોલ:
સલૂણા
દિલના દેવને ન્હોતરાં રે.

કે પાદર પનિહારીઓ પડઘા પૂરે રે;
કે ગામમાં ગાજે એ રસબોલ:
સલૂણા
દિલના દેવને ન્હોતરાં રે.

કે વાડીએ ચૈતર ચંપો મ્હોરિયો રે;
કે મ્હોર્યો વસન્તનો મુજ છોડઃ
સલૂણા
દિલના દેવને ન્હોતરાં રે.

કે ફૂલડે ફૂલડે પરિમલ જાગિયા રે;
કે જાગ્યા જીવનના કાંઈ કોડઃ
સલૂણા
દિલના દેવને ન્હોતરાં રે.

કે તારલા હરિની ઉતારે આરતી રે:
કે એવા આરતના મુજ ભાવ:
સલૂણા
દિલના દેવને ન્હોતરાં રે.

કે મ્હારી યે ઉગશે પુણ્યની પર્વણી રે;
કે આવજો ત્ય્હારે મઢૂલીએ, માવ !
સલૂણા
દિલના દેવને ન્હોતરાં રે.

❦

પાણીડાં કેમ ભરીએ ?

સખિ ! આવે-આવે ને ઓસરે,
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
એવાં માહિષ્મતીનાં નીર,
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
સખિ ! છોળ ઉછળે બધું ભીંજવી,
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
એને છાંટણે છંટાય મ્હારાં ચીર,
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?

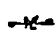
મ્હારે પાંચ-પાંચ તત્ત્વના માંડવા,
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
મ્હારે ત્રણ-ત્રણ ગુણની વેલઃ
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
મ્હારે બુદ્ધિના બાગ ઉગાડવા,
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
મ્હારે ભરવી સંસારિયાની હેલ,
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?

સખિ ! નીર ઉછળે એ અનન્તનાં,
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
એનાં ભરતી ને ઓટ છે અઘોર,
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
સખિ ! કાળના કૂવાને કાંઠડે
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
મંહી માંડી દિશાઓના દોર
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?

જગપંખાળાં પંખેરૂ પરવરે,
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
કાંઈ ઉછળે નિઃસીમના સમીર,
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
સખિ ! આવે-આવે ને ઉભરે,
પાણીડાં કેમ ભરીએ ?
એવા આત્માની નદીઓનાં નીરઃ
પાણીડાં કેમ ભરીએ

પારકાં કેમ કીધાં ?

હરિ ! નેહને નેણલે ઝૂલાવી
ને દેવનાં દાન દીધાં ;
પછી ભવને ભૂલામણે ભૂલાવી
કે પારકાં કેમ કીધાં ?

હરિ ! ચન્દ્રમા શા રમકડે રમાડી
ને દેવનાં દાન દીધાં ;
પછી આત્માની જ્યોતને બુઝાવી
કે પારકાં કેમ કીધાં ?

હરિ ! પાંગરાવી આભને ય ભેદી,
ને દેવનાં દાન દીધાં ;
પછી આનન્દવેલડી ઉચ્છેદી
કે પારકાં કેમ કીધાં ?

હરિ ! અમૃતના ઓઘ ન્હોતા છેટા,
ને દેવનાં દાન દીધાં :
પછી ખારે ખારે સાગરે ઉશેટ્યાં,
કે પારકાં કેમ કીધાં ?

હરિ ! તારલાની ચુંદડી ઓઢાડી,
ને દેવનાં દાન દીધાં ;
પછી અગ્નિની સેજમાં પોઢાડી
કે પારકાં કેમ કીધાં ?

હરિ ! પુણ્યનાં સોણલાં પમાડયાં,
ને દેવનાં દાન દીધાં ;
પછી દુઃખપાપદવમાં દઝાડયાં,
કે પારકાં કેમ કીધાં ?

હરિ ! અજવાળે અમને ઉછેર્યાં,
ને દેવનાં દાન દીધાં ?
પછી અન્ધારે શાને ઉશેટયાં ?
કે પારકાં કેમ કીધાં ?

હરિ ! હોમ્યાં હુતાશમાં શે ફૂલો ?
ને દેવનાં દાન દીધાં ;
એ તે આપ, કે બ્રહ્માજી ભૂલ્યો ?
કે પારકાં કેમ કીધાં ?

પુનમની પગલીઓ

સખિ ! જોને ગગનને ગોખ રે પુનમની પાંખડીઓ,
કાંઇ નગર—નગરને ચોક પુનમની પાંખડીઓ ;
સખિ ! સરોવરે પોયણાંને ભાલ રે પુનમની પાંખડીઓ,
કાંઇ તોરણે બાંધી ત્રિલોક પુનમની પાંખડીઓ.

અહો ! અમુલખ અવસર આજ રે પુનમના પડછન્દા,
સુણ સજનિ ! આ ચન્દનીને છોળ પુનમના પડછન્દા ;
ત્હારી ઉડન્તી આંખડીને ભાવ રે પુનમના પડછન્દા,
ત્હારા અંગઅંગ કેરે હિન્ડોળ પુનમના પડછન્દા.

આ સરિતાની લ્હેરે લ્હેર રે પુનમની પાંખડીઓ,
કાંઇ સુન્દરી—સુન્દરીને દેહ પુનમની પાંખડીઓ ;
વેરે પગલીએ—પગલીએ પ્રાણ રે પુનમની પાંખડીઓ,
કાંઇ નયણેથી નીતરતે નેહ પુનમની પાંખડીઓ.

અને સહિયર સમાણી ! ત્હારે રાસ રે પુનમના પડછન્દા,
ત્હારે તાળી—તાળીને મદશોર પુનમના પડછન્દા ;
ત્હારા સૌભાગ્યકંકણે હસન્ત રે પુનમના પડછન્દા,
ત્હારા હૈયાને ટહુકતે મોર પુનમના પડછન્દા.

મ્હારા પિયુજીના હાસને પુંજ રે પુનમની પાંખડીઓ,
મ્હારા નાથની કીકીને કુંજ પુનમની પાંખડીઓ ;
મ્હારાં બાલકડાંને કલ્લોલ રે પુનમના પડછન્દા,
મ્હારા સારા સંસારને કલ્લોલ પુનમના પડછન્દા.

ગુજરાતી સાહિત્યના યાત્રાળુઓ

ચંદ્રપ્રસાદ
છગનલાલ
રાવળ

અને સહિયર સમાણી ! ત્હારે રાસ રે પુનમના પડછન્દા,
ત્હારે તાળી—તાળીને મદશોર પુનમના પડછન્દા ;
ત્હારા સૌભાગ્યકંકણે હસન્ત રે પુનમના પડછન્દા,
ત્હારા હૈયાને ટહુકતે મોર પુનમના પડછન્દા.

૨ પિયુજીના હાસને પુંજ રે પુનમની પાંખડીઓ,
મ્હારા નાથની કીકીને કુંજ પુનમની પાંખડીઓ ;
મ્હારાં બાલકડાંને કલબોલ રે પુનમના પડછન્દા,
મ્હારા સારા સંસારને કલ્લોલ પુનમના પડછન્દા.

પૂર્ણિમા પાછી ઉગી રે

—

અને સહિયર સમાણી ! ત્હારે રાસ રે પુનમના પડછન્દા,
ત્હારે તાળી—તાળીને મદ્દશોર પુનમના પડછન્દા ;
ત્હારા સૌભાગ્યકંકણે હસન્ત રે પુનમના પડછન્દા,
ત્હારા હૈયાને ટહુકતે મોર પુનમના પડછન્દા.

મ્હારા પિયુજીના હાસને પુંજ રે પુનમની પાંખડીઓ,
મ્હારા નાથની કીકીને કુંજ પુનમની પાંખડીઓ ;
મ્હારાં બાલુડાંને કલ્લોલ રે પુનમના પડછન્દા,
મ્હારા સારા સંસારને કલ્લોલ પુનમના પડછન્દા.

પૂર્ણિમા પાછી ઉગી રે

ના'વ્યા એ નણદલના વીરા,
કે પૂર્ણિમા પાછી ઉગી રે. ધ્રુવ

સોળ--સોળ પાંખડીનાં કમળ મંગાવ્યાં;
નિત્ય નિત્ય લખી લખી થાકી:
કે પૂર્ણિમા પાછી ઉગી રે.

રોજ રોજ રજની તો તારલે ભરેલી;
જોઇ જોઇ એહ હું તો થાકી:
કે પૂર્ણિમા પાછી ઉગી રે.

સાંજ ને સવાર બોલે બોલ દેવઘંટા;
વાંચી વાંચી ભાગ્ય એમાં થાકી:
કે પૂર્ણિમા પાછી ઉગી રે.

ઘડી ઘડી પિયુને પુકારે ઓ! પપૈયો;
સુણી સુણી શબ્દ એહ થાકી:
કે પૂર્ણિમા પાછી ઉગી રે.

ન્હાતી હું અખંડ એની હાસ્યચન્દની‌માં
ચન્દની આ ઓઢી ઓઢી થાકી :
કે પૂર્ણિમા પાછી ઉગી રે

ચન્દ્ર ! ત્હારા સમું એનું વદન સોહામણું ;
એના વિના ન્હાળી ત્હને થાકી :
કે પૂર્ણિમા પાછી ઉગી રે.

ના'વ્યા એ નણદલના વીરા, ને પૂર્ણિમા પાછી ઉગી રે.

પ્રીતિના આહુણા

મેઘ બોલે ને મોરલા ડોલે છે;
ઉરે સ્મરણોનાં સોણલાં બોલે છે:
મેઘ બોલે ને મોરલા ડોલે છે.

વીજ ચમકે ને આંખડી ચમકે છે;
માંહી ભ્રમ્મર વ્હલોણાં ભ્રમકે છે:
મેઘ બોલે ને મોરલા ડોલે છે.

ચાપ ચ્હડિયાં મહેન્દ્રનાં મેઘલિયે;
બાણ વાગ્યાં એ ડોકને કુંજગલીએ:
મેઘ બોલે ને મોરલા ડોલે છે.

આભ ગાજે ને ગેબનાં ઘોર લાવે;
કોઈ આઘેના સન્દેશા સંભળાવે:
મેઘ બોલે ને મોરલા ડોલે છે.

આજ પુનમચન્દ ઘન ઘેરાણો ;
મ્હારા મનનો મયંક નથી ઝંખવાણો :
મેઘ બોલે ને મોરલા ડોલે છે.

આ ઝડીઓ પડે, જગ લે લ્હાવો ;
મ્હારી પ્રીતિના પ્રાહુણા ! ઘેર આવો :
મેઘ બોલે ને મોરલા ડોલે છે.

પ્રેમનગરના રાજવી

કે આભમાં ડગમગ ડોલે વાદળી રે.
કે માહરે મન મહેરામણ મેઘ :
કે પિયુજી પ્રેમનગરના રાજવી રે.

કે મેઘમાં ઝગમગ ઝબુકે વીજળી રે;
કે વીજ શા નેણલે નાચે નાથ :
કે પિયુજી પ્રેમનગરના રાજવી રે.

કે ચોમેર વનરાજી ઢોળાઈ ઢળે રે;
કે મોરલો ગરજે વનને ગોખ :
કે પિયુજી પ્રેમનગરના રાજવી રે.

કે આછી-આછી ઓઢણ પાથરી રે :
કે આછાં આંજણ, આછાં અંઘોળ :
કે પિયુજી પ્રેમનગરના રાજવી રે.

કે ઘેરા ઘેરા વનના માંડવા રે;
કે ઘેરાં વન, નદીઓનાં નીર:
કે પિયુજી પ્રેમનગરના રાજવી રે.

કે પદ્મથી છવરાઇ રહી તવ પદ્મણી રે;
કે વીણવા આવજો એ, રસરાજ!
કે પિયુજી પ્રેમનગરના રાજવી રે.

બ્રહ્મના બ્રહ્મમહેલે

આવો—આવો, તીરથવાસી સન્ત હો !
બ્રહ્મના બ્રહ્મમહેલે :
જાગી—જાગી પૂરણ બ્રહ્મજ્યોત હો !
બ્રહ્મના બ્રહ્મમહેલે.

અન્ધારાં રેલી આભ રચ્યાં,
માંહી વેર્યા રતનના દીપ રે :
કેમે કરીને મ્હારે એહ ઉતરવા ?
એ સાગર, હું દ્વીપ :
હો ! બ્રહ્મના બ્રહ્મમહેલે.

આંખ ભરી, મ્હારાં હૈયાં ભરાણાં,
ભરિયા સલૂણા સોહાગ રે ;
એક ભરાય હવે આતમ માહરો,
જુગનાં ભરાય તો નો ભાગ્ય,
હો ! બ્રહ્મના બ્રહ્મમહેલે.

માંડી દિશાઓ ને રોપ્યો માંડવડો,
ચેતનસિંહાસન કીધાં રે;
વિલસે વિરાટને યે છોગલે છબીલો,
વિશ્વને કલ્યાણ એણે દીધાં:
હો! બ્રહ્મના બ્રહ્મમહેલે.

જાગી—જાગી પૂરણ બ્રહ્મજ્યોત હો!
બ્રહ્મના બ્રહ્મમહેલે.

બ્રહ્મવીંઝણો

નીલો કમલરંગ વીંઝણો, હો નન્દલાલ !
રઢિયાળો રતનજડાવ, મોરા નન્દલાલ !
બ્રહ્મા વીંઝે બ્રહ્માવીંઝણો, હો નન્દલાલ !

સોનાનો સૂરજ શોભિતો, હો નન્દલાલ !
રૂપેરી ચન્દ્રની બિછાવ, મોરા નન્દલાલ !
બ્રહ્મા વીંઝે બ્રહ્માવીંઝણો, હો નન્દલાલ !

ડોરેમોરે ભર્યા હીરલા, હો નન્દલાલ !
ઝાલરે ઝીક ઝરી વેલ, મોરા નન્દલાલ !
બ્રહ્મા વીંઝે બ્રહ્માવીંઝણો, હો નન્દલાલ !

દાંડી બ્રહ્માજીના હાથમાં, હો નન્દલાલ !
માનવીના ભાગ્યના એ ખેલ, મોરા નન્દલાલ !
બ્રહ્મા વીંઝે બ્રહ્માવીંઝણો, હો નન્દલાલ !

❧

ભમ્મરને ટોડલે

તારલા રે! આવ મ્હારે અંબોડલે.
મ્હારે અંબોડલે,
કંઇ હાસ થોડે-થોડલે:
તારલા રે! આવ મ્હારે અંબોડલે.

આજ મ્હેં તો અલક અલક મોતીડાં પરોવિયાં;
મુખડાનાં ઝલક ઝલક જ્યોતિઓ ઝીકારિયા;
નેણતખ્તે સ્નેહરાજ સ્વામીને પધરાવિયા:

એકલો મા આવતો,
તું આવજે સજોડલે:
સાળુ છાવું ના ગમે
રમ ભમ્મરને ટોડલે:
તારલા રે! આવ મ્હારે અંબોડલે.

ભૂલકણી

હું તો ઉભી'તી આભલાંને આરે વસન્તની વાટ જોતી;
સજી આત્મા ને દેહ શણગારે, વસન્તની વાટ જોતી.

હું તો તારલે તારલે જોતી'તી, વસન્તની વાટ જોતી;
હું તો દક્ષિણપન્થ શોધતી'તી, વસન્તની વાટ જોતી.

ત્યાં તો સૂરજ આવ્યા આઘેરા, વસન્તની વાટ જોતી;
મેં તો માન્યા દિનનાથને નગેશ. વસન્તની વાટ જોતી.

દિવાની ને એકલી અટૂલી, વસન્તની વાટ જોતી;
હું તો વસન્ત માર્ગને ગ ભૂલી. વસન્તની વાટ જોતી.

ત્યાં તો સખીઓ ભૂલકણી કહે છે, વસન્તની વાટ જોતી;
તાળી દેઈ-દેઈને સહુ હસે છે. વસન્તની વાટ જોતી.

હું તો ઉભી'તી આભલાંને આરે, વસન્તની વાટ જોતી;
કોઈક ભૂલી ગયા ગંભારે. વસન્તની વાટ જોતી.

મહિડાં

હલકે હાથે તે નાથ ! મહિડાં વ્હલોવજો,
મહિડાંની રીત ન્હોય આવી રે લોલ.

ગોળી નન્દાશે, નાથ ! ચોળી છંટાશે, નાથ !
મોતીડાંની માળા તૂટશે રે લોલ :
ગોળી નન્દાશે ને ગોરસ વહી જશે,
ગોરીનાં ચીર પણ ભીંજશે રે લોલ :
હલકે હાથે તે નાથ !

ન્હાની શી ગોરસીમાં જમનાજી ઉછળે
એવી ન નાથ ! ઢોરી રાખો રે લોલ ;
ન્હાની શી ગોરસીમાં અમૃત ઢારિયાં,
હળવે ઉઘાડી નાથ ! ચાખો રે લોલ :
હલકે હાથે તે નાથ !

✻

મળિયા સુજને નાથ

મેહુલો ગાજે ગોરંભતો રે,
કાંઇ કાજળકાળી રાત;
ઝબકે ઝીણી વીજલડી રે,
કાંઈ કરતી મેઘ શું વાત.
દીવડો છાયો પાલવડે રે,
હું તો ચાલી જગને ચોક;
સહિયર ! એ રે દીવડિયે રે
મ્હેં તો શોધ્યા ચૌદે ય લોક.

સાગર ગાજે ગોરંભતો રે,
કાંઇ મધદરિયે મધરાત:
લહરે ઘેરાં લ્હેરખડાં રે,
કાંઇ ઉછળે નીર રતનાળ.
રતને મોહ્યાં છે મનડાં રે,
હું તો ચાલી જળને વંન;
સહિયર ! સાગરને માંડવે રે
મ્હારાં ચ્હડ્યાં વમળમાં મન.

સંસાર ગાજે ગોરંભતો રે,
　　કાંઈ સુખદુઃખ કેરા ગોખ ;
ઝબકે ઝાંખો મારગડો રે,
　　કાંઈ તેજઅન્ધારના ચોક.
પગથી લીધી મ્હેં પ્રેમની રે,
　　મ્હારે સાહેલીના સાથ :
સહિયર ! એ રે મારગડે રે
　　કાંઇ મળિયા મુજને નાથ.

❦

રંગઘેલી

રાસે રમે રંગઘેલી.

સાહેલડી રાસે રમે રે. ધ્રુવ.

અભિલાષઉલ્લાસના સાથિયા રે પૂર્યા ;

ચિત્ત ભરી છોળ એ ઉડેલી :

સાહેલડી રાસે રમે રે.

મદે ઢળી ચાલમાં, સોહાગભર્યાં ભાલમાં,
કામિનીની કવિતા ઝૂકેલી :
સાહેલડી રાસે રમે રે.

આત્માની પ્રેમજ્યોતે દેહે કીધા દીવડા ;
દીપે દીપે દુનિયાં દાઝેલી :
સાહેલડી રાસે રમે રે.

મેદની ભૂલાવી, મહામાયા સ્મરાવતી,
ફૂદડી ફરે છે અલબેલી :
સાહેલડી રાસે રમે રે.

રાસે રમે રંગધેલી,
સાહેલડી રાસે રમે રે.

રાસ

સખિ ! આજે મૃદંગચંગ વાજે

કિરીટ શીર્ષ કાજે વિરાજે વસન્તના.

વાયુ વાજે, સ્નેહ પાજે :

ત્યારે કાજે કુંજ ગાજે :

સખિ ! આજે વિ. ધ્રુવ.

અહીં બાલા વિશાલા ઉમંગમાં :

ચાર જેવી કોની શી અંગના :

પન્થ ભાળે-નિહાળે છે કન્થના

દર્શન આ દિગન્તમાં :

વાયુ વાજે, સ્નેહ પાજે;

ત્યારે કાજે કુંજ ગાજે :

સખિ ! આજે વિ.

લોક-લોકના રાસ

નિરખો આ રાસ લોકલોકના રે,
રમે સૃષ્ટિ ને સૃજનાર;
રમે સૃષ્ટિ ને સૃજનાર:
અંગુલિમાં અંગુલિ પરોવીને
ખેલે તેજ ને અન્ધાર;
ખેલે તેજ ને અન્ધાર:
રસનાં ઉછળે રંગહેલિયાં.

પુરુષ ને પ્રકૃતિની બેલડી રે
ફરે ફૂદડી અનન્ત;
ફરે ફૂદડી અનન્ત:
તણખા વેર્યા નયનતેજના,
ત્હેનાં બનિયાં બ્રહ્માંડ;
ત્હેનાં બનિયાં બ્રહ્માંડ:
રસનાં ઉછળે રંગહેલિયાં.

પૃથ્વી ફરતો ફરે ચન્દ્રમા રે,
પૃથ્વી સૂર્યને ઘેરાટ;
પૃથ્વી સૂર્યને ઘેરાટ:
સૂર્યે ચોપાસ મહાસૂર્યની;
એમ ઘૂમતો વિરાટ;
એમ ઘૂમતો વિરાટ:
રસનાં ઉછળે રંગહેલિયાં.

રાજા પ્રજા ને મહાપ્રજા રે,
વ્યષ્ટિ સમષ્ટિ સમસ્ત;
વ્યષ્ટિ સમષ્ટિ સમસ્ત:
દેહી ને દેહની લીલાકલા:
સૌના ઉદયો ને અસ્ત;
સૌના ઉદયો ને અસ્ત:
રસનાં ઉછળે રંગહેલિયાં.

❀

વડલો

વડલો વનશોભાનો રાજવી રે !
વડલો સાયરસરને તીર જો ;
વડલો ઘટાગુફાઓથી ડોલતો રે,
વડલો, મેઘ શો, ઘેરગમ્ભીર જો :
વડલો ગુણગરવો ગોરંભતો રે.

ચાર-ચાર માંડી દિશાઓ દિગન્તમાં રે,
ચાર-ચાર માંડ્યા ખંડ આ લોક જો ;
ચાર-ચાર મારગ વનવન વીંધતા રે,
સહુના સંગમ વડનો ચોક જો :
વડલાની કુંપળીએ વેદ ચારે લખ્યા રે.

વડલાને ગોખ કાંઇ કોકિલા ટ્હૌકા ઝીલે રે,
વડલાની ડાળીએ મોરલા ઝૂલે જો ;
વડલાને છાંયડે તપસી તપસ્યા તપે રે,
ગોપ કો વાંસળી વાતાં ભૂલે જો :
વડવાઇની જાળીઓ ભૂલભૂલામણી રે.

ઘાસ ચર્યાં, ને પિયાવા માંડિયા રે,
પન્થી આવે-આવે, ને જાય જો :
વિસામે ઘડિયેક કાંઇ વિરમે રે,
મીઠાં પાણી, પ્રારબ્ધ શાં, પાય જો :
નિરન્તર વડલો સ્નેહસમાધિમાં રે.

જાણે ચન્દરવો વનચોકનો રે,
    જાણે વનહરિયાળીનો થાળ જો :
જાણે ઘુમ્મટ વનમન્દિરનો રે,
        જાણે કલ્પવૃક્ષની કો ડાળ જો :
        વડલે ફૂટે ફુવારા તેજના રે.

લટક લહેરાતી જગજૂની જટા રે,
    પ્રસર્યાં મૂળ તો પૃથ્વિપુરાણ જો ;
પાંદડે–પાંદડે પગલાં કાળનાં રે,
        વડલો ભાખે ત્રિકાળની વાણ જો :
        વડલો વનવનના રાસા ભણે રે.

વડલો વનલક્ષ્મીનો રાજવી રે,
    વડલો જગવાડીનો જોગેશ જો :
વડલો વિધિવાવ્યો છોડ ભાગ્યનો રે ;
        જગનો વડલો ભારતદેશ જો :
        જગવડલા ! શોભાવી જય શોભજો રે.

વનનાં આમન્ત્રણ

વનનાં આમન્ત્રણ આવ્યાં, સાહેલડી !
    પુરને મ્હેલ શી ઉણપો હશે ?
લીલમલીલી એ કુંજો વેરાય, ત્ય્હાં
    એવી વિરાટની વિભૂતિ શી વસે ?
    વનનાં આમન્ત્રણ આવ્યાં, સાહેલડી !

વનમાં કોયલડી ટહુકે, સાહેલડી !
    પુરમાંની મેના તો પીંજરે પડી ;
વનમાં કો ગોપિકા ગાજે ગગન ભરી,
    પુરમાં પટરાણીઓ રમણે ચ્હડી :
    વનનાં આમન્ત્રણ આવ્યાં, સાહેલડી !

વન માંહિ કેસરીની કેસર, સાહેલડી !
    પુરમાં કિરીટીનાં કિરણો સ્ફુરે ;
વનમાં વૈરાગ્ય ને વિલાસ છે સોહામણા,
    પુરમાં સુવર્ણનાં સ્વપ્નાં ઉરે :
    વનનાં આમન્ત્રણ આવ્યાં, સાહેલડી !

વનમાં સરોવર વેરાં, સાહેલડી !
    પુરના તો કુંડ કાંઈ છીછરછલ્લા ;
વનમાં શકુન્તલા, ને વન માંહિ રાધિકા,
    પુરમાં તો કુબ્જાનાં કામણ, ભલા !
    વનનાં આમન્ત્રણ આવ્યાં, સાહેલડી !

વસન્તની વસન્તિકા

આજ પૃથ્વીને નવપાંખડીઓ પ્રગટી જો !
પાંખડીએ–પાંખડીએ પૃથ્વીનાં પુણ્યો ઉગે.
આજ વાદળનાં દેવઆરણિયાં ઉઘડ્યાં જો !
વાદળથી વરસે હો ! વસન્તની વસન્તિકા.

દિવસે અર્ચી કેસરચન્દનની અર્ચા જો !
રજનીને ભાગ્યે કંઈ નિર્મલ ચાંદલો.
રંગરસિયાંના જાગ્યા મનના કોડ જો !
સોહાગણ આવી હો ! વસન્તની વસન્તિકા.

વસુન્ધરાના વસુઓ વન ઉભરાયા જો !
ગન્ધવતીના ગન્ધ જગત પમરી ઉઠ્યા.
હેલે ચ્હડ્યાં હૈયાનાં રસસરવરિયાં જો !
રસલહરે લહરે હો ! વસન્તની વસન્તિકા.

વસન્તને વધામણે

હો ! લીમડા મ્હોર્યા વસન્તની વાટમાં રે ;
કે પાંગર્યા સંસારિયાના પન્થ જો !
કે કડવા ને મીઠડા એ લ્હાવા લીજીયે રે ;
કે પ્રારબ્ધ લખશે કોડામણો કન્થ જો !
હો સહિયરો ! ચાલો વસન્તને વધામણે રે.

હો ! કેસુડાં મ્હોર્યાં વસન્તના ચોકમાં રે :
કે ઉરના ઉત્સવ એળે ન જાય જો !
કે ચન્દનીની લહરો જગતમાં હેલે ચ્હડી રે ;
કે નયનોનાં નાવડાં ઝોલાં ખાય જો !
હો સહિયરો ! ચાલો વસન્તને વધામણે રે.

હો ! આંબલા મ્હોર્યા વસન્તના આભમાં રે ;
કે અન્તરિક્ષ હીંચકે રસના મ્હોર જો !
કે હળવે હીંચે એવા ઉરઆભમાં રે
કે પ્રીતમ પ્રગટી પ્રેમને દોર જો
કે સહિયરો ! ચાલો વસન્તને વધામણે રે

વસન્તરંગ

સૃષ્ટિને સૃષ્ટાએ સંજીવન છાંટિયાં ;
દેવરંગ દીપતા દિગન્ત હો !
વસન્તરંગ ગગને ચ્હડે રે.

ફૂટે જનવનને નવપાંખો નવપલ્લવે ;
પૃથ્વી વેરે ફૂલડે વસન્ત હો !
વસન્તરંગ જગતે ચ્હડે રે.

ઉભરો રસઓઘ કાંઇ અંગમાં ને આત્મમાં ;
ઉમ્માના ગાજે ગગન ઘોષ હો !
વસન્તરંગ હૈડે ચ્હડે રે.

કેસરાળી ચોળી અને કેસુડાંટી ચુન્દડી :
ઘૂમે વસન્તી પાયે જોય હો !
વસન્તરંગ અંગે ચ્હડે રે.

વિશ્વ વધાવા

આવ્યાં જગતનાં ન્હોતરાં, ચાલો વિશ્વ વધાવા;
નયણાં આ ઢળી ઢળી જાય
વિશ્વનો રાજ વધાવા.

આવ્યાં ગગનનાં ન્હોતરાં, ચાલો વિશ્વ વધાવા;
આતમ આ ઉડું ઉડું થાય
વિશ્વનો રાજ વધાવા.

પંખીની પાંખમાં પ્રેરણા, ચાલો વિશ્વ વધાવા;
ઉડવાના એને ઉમંગ,
વિશ્વનો રાજ વધાવા.

માનવપ્રાણમાં ઝંખના, ચાલો વિશ્વ વધાવા:
આતમઉછાળા અભંગ,
વિશ્વનો રાજ વધાવા.

નથી રે આડચ, નથી આગળા. ચાલો વિશ્વ વધાવા:
નથી રે સીમાઓને ઘાટ,
વિશ્વનો રાજ વધાવા.

વિહંગરાજ

તરસ્યા એ વાહળીને તીર,

વિહંગરાજ તરસ્યા ઉડે રે:

સન્ધ્યાના સાગરને નીર

વિહંગરાજ તરસ્યા ઉડે રે.

આભમાં પ્રચંડપૂર ઉછળે છે પાણીડાં;

મનોવેગી વાય ત્‍હાં સમીર:

વિહંગરાજ તરસ્યા ઉડે રે.

સખિ ! વિરહીનાં ચેન,
જાણે પિયુઘેલાં નેન :
આછી–આછી વેલના માંડવા.

સ્હાલાના વાસ ઉરબાગે વસન્તમાં :
પમરે દિલ પિયુના પરાગે વસન્તમાં :
મીઠા મીઠા ઠાર જાગે વસન્તમાં :

સખિ ! વિરહીની વાત,
જાણે પિયુસૂની રાત :
આછી–આછી વેલના માંડવા.

વ્હાલપની વાંસલડી

જગમાં વાગી વ્હાલપની વાંસલડી જો !
પુણ્ય ફળ્યાં પૂર્વજનાં સખિ ! મ્હારે ઓરડે.

સસરા મ્હારા દિનઊગમતા સૂર્ય જો !
સાસુજી સહવારની કંકુમવાદળી.

જેઠ મ્હારા મહાજનના મ્હોડવિયા જો !
જેઠાણી સંસારની રૂમઝૂમ વ્હેલડી.

દીયર મ્હારા સોળ કળાના ચન્દ્ર જો !
દેહેરાણી એ ચાંદલિયાની ચન્દ્રની.

નણદલ મ્હારાં ફૂલફૂલ્યાં ફૂલવાડી જો !
નણદોઈ એ વાડીના રસિયા રાજવી.

વીર મ્હારા અર્જુનના અવતાર જો !
વારી મ્હારી સુખદુઃખશોભિત જાનકી.

કુંવરી મ્હારી આંબાડાળની કોયલ જો !
કુંવરો મુજ આંબલિયે રમતા મોરલા.

પિયુજી મ્હારા ભવસાગરનું નાવ જો !
એ નાવે હું અજાણ સુકાની અલબેલડી.

ઘર મ્હારૂં પ્રભુભર્યું પરમ મન્દિરિયું જો !
ભાંડુ મુજ પ્રભુજીની પ્રગટ લીલાકલા.

જગમાં વાગી વ્હાલપની વાંસલડી જો !
પુણ્ય ફળ્યાં પૂર્વજનાં સખિ ! મ્હારે ઓરડે.

❀

શરદનાં અજવાળિયાં

સખિ ! જોને ગગનના ગોખમાં રે;
જોને—જોને જગતના ચોકમાં રે;
ઝીલે સંસારિયાં ને સન્ત રે,
શરદનાં
આ—આવ્યાં અજવાળિયાં રે.

જાણે અમૃત ઝરતાં અમરનાં રે;
જાણે હાસ્ય ઢળ્યાં પરિબ્રહ્મનાં રે:
રમે દિલદિલમાં ત્હો ય દૂર રે,
શરદનાં
આ—આવ્યાં અજવાળિયાં રે.

સખિ ! શરદની રાત સોહામણી રે;
મ્હારા હૈયાની વેલી લજ્જામણી રે:
એને અડશો મા, બીડશે ઉર રે,
શરદનાં
આ—આવ્યાં અજવાળિયાં રે.

*

સખિ ! એની જોડલી નથી.

હું તો શોધી શોધીને બધે થાકી રે,
પ્રીતમ ક્યાંહી યે નથી;
આ તો એની એ સરોવરપાળ,
પ્રીતમ આંહી યે નથી.
હું તો સન્ધ્યાના મ્હેલ ભમી થાકી રે,
પ્રીતમ ક્યાંહી યે નથી;
આ એ કુંજ કેરો કાંઠો રસાળ,
પ્રીતમ આંહી યે નથી.

હું તો વાટડી યે જોઈ જોઈ થાકી રે,
પ્રીતમ ક્યાંહી યે નથી;
એનો આવ્યાનો આજનો આ પન્થ,
પ્રીતમ આંહી યે નથી.
હું તો કેડીના માર્ગે ખેડી થાકી રે,
પ્રીતમ ક્યાંહી યે નથી;
મ્હારો નાખ્યો કોડામણો એ કન્થ,
પ્રીતમ આંહી યે નથી.

હું તો આથમતા સૂર્ય ગણી થાકી રે,
પ્રીતમ ક્યંહી યે નથી;
આ તો ઉગન્તી ચન્દનીની સ્હાંજ,
પ્રીતમ અંહી યે નથી.
એના પડઘાને કાન માંડી થાકી રે,
પ્રીતમ ક્યંહી યે નથી;
આ તો એનો સંગીતનો જ સાજ,
પ્રીતમ અંહી યે નથી.

હું તો ઝાડવાંનાં ઝુંડ ઘૂમી થાકી રે,
પ્રીતમ ક્યંહી યે નથી;
પેલે મોગરે બે ફૂલડાં લ્હેરાય,
પ્રીતમ અંહી યે નથી.
હું એ ફૂલ વીણું કરી ચાલી થાકી રે,
પ્રીતમ ક્યંહી યે નથી;
ત્ય્હાં તો ઉડયા અહો ! એ પ્રેમરાય :
ઉડી, હાસ્યથી ન્હવરાવે ને ન્હાય :
સખિ ! એની જોડલી નથી.

સન્દેશ કહેજો

‘ આંખડી ઉઘાડતાં ત્ય્હાં આવતાં, સન્દેશ કહેજો;
નેણલાંમાં નાચતાં નગીન : સન્દેશ કહેજો.
ગહરી ગહનતાને આંગણે, સન્દેશ કહેજો;
વાગે વિધાત્રીનાં જો ! બીન : સન્દેશ કહેજો.’

.

મીઠું મીઠું મર્માળું બોલજો, સન્દેશ કહેજો;
પડઘો એ ઝીલશે વિરાટ : સન્દેશ કહેજો.
પ્રેમવેગી પાંખનાં પંખીડાં ! સન્દેશ કહેજો;
હૈયાની નદીઓને ઘાટ : સન્દેશ કહેજો.

સન્ધ્યાને સરોવરે

સરોવરે પાણીડાં ગઈ'તી, સાહેલડી !
શરદનું સરોવર હેલે ચ્હડ્યું:
પાળે મેં બેડલું ઉતાર્યું, સાહેલડી !
સન્ધ્યાનું તેજ કાંઈ ગગને પડ્યું :
સરોવરે પાણીડાં ગઈ'તી વિ.

જગ માંહિ મુખ જોતાં મોટી, સાહેલડી !
જલમાં વિધાત્રી જગરેખા આંકે:
જલમાં જગતપડછાયા ડોલે, કાંઈ
જલનો આજ જાણે જગને ઢાંકે :
સરોવરે પાણીડાં ગઈ'તી વિ.

સરોવરકાંઠે મન્દિર, સાહેલડી !
સાધુસંન્યાસી ત્યાં શિવને જપે :
પંચાગ્નિ ધૂણીઓ ધખાવી, સાહેલડી !
જોગી, વિજોગી શી, તપસ્યા તપે :
સરોવરે પાણીડાં ગઈ'તી વિ.

'આંખડી ઉઘાડતાં ત્ય્હાં આવતાં, સન્દેશ કહેજો;
નેણલાંમાં નાચતાં નગીન : સન્દેશ કહેજો.
ગહરી ગહનતાને આંગણે, સન્દેશ કહેજો;
વાગે વિધાત્રીનાં જો ! બીન : સન્દેશ કહેજો.'

મીઠું મીઠું મર્માળું બોલજો, સન્દેશ કહેજો;
પડઘો એ ઝીલશે વિરાટ : સન્દેશ કહેજો.
પ્રેમવેગી પાંખનાં પંખીડાં ! સન્દેશ કહેજો;
હૈયાની નદીઓને ઘાટ : સન્દેશ કહેજો.

સન્ધ્યાને સરોવરે

ફરતાં કંઈ ઝાડીઓનાં ઝુંડો, સાહેલડી !
ઊંડાં ઊંડાંણોની કથની કહે;
ઘેરી ઘેરી ઝાડવાંની જાળીઓની પાછળે
પુરનો સનાતન સંસાર વહે :
સરોવરે પાણીડાં ગઈ'તી વિ.

ધીમે ત્હાં ચાંદલિયો ઉગ્યો, સાહેલડી !
પોયણે પોયણે પગલાં કીધાં ;
ચન્દ્રમા શા પિયુજી પધાર્યા, સાહેલડી !
જીવને વધાવી મ્હેં મીઠડાં લીધાં :
સરોવરે પાણીડાં ગઈ'તી વિ.

ભર્યું-ભર્યું બેડલું ઉપાડ્યું, સાહેલડી !
વ્હાલાનું તેજ મ્હારે વદને પડ્યું :
સરોવરે ઝીલવા ગઈ'તી, સાહેલડી !
પ્રેમનું સરોવર ઝોલે ચ્હડ્યું :
સરોવરે પાણીડાં ગઈ'તી વિ.

હરિની રમણા

રસની રમણાએ અમે નીસર્યાં રે લોલ;
ભવ્યભાગ્ય અમે બ્રહ્મનન્દિની
આનન્દિની રે લોલ:
હરિની રમણાએ અમે નીસર્યાં રે લોલ.

કાલકન્દરાની હું તો કાળિકા રે લોલ;
જન્મમૃત્યુ તેણનાં મુજ હાસ:
બ્રહ્મનન્દિની
આનન્દિની રે લોલ:
હરિની રમણાએ અમે નીસર્યાં રે લોલ.

લોકલોકની અમે વિધાત્રીઓ રે લોલ;
ઉદયઅસ્ત એ અમારા રાસ:
બ્રહ્મનન્દિની
આનન્દિની રે લોલ
હરિની રમણાએ અમે નીસર્યાં રે લોલ

ફરતાં કંઈ ઝાડીઓનાં ઝુંડો, સાહેલડી !
ઊડાં ઊંડાંણોની કથની કહે;
ઘેરી ઘેરી ઝાડવાંની જાળીઓની પાછળે
પુરનો સનાતન સંસાર વહે :
સરોવરે પાણીડાં ગઈ'તી વિ.

ધીમે ત્હાં ચાંદલિયો ઉગ્યો, સાહેલડી !
પોયણે પોયણે પગલાં કીધાં :
ચન્દ્રમા શા પિયુજી પધાર્યાં, સાહેલડી !
જીવને વધાવી મ્હેં મીઠડાં લીધાં :
સરોવરે પાણીડાં ગઈ'તી વિ.

ભર્યું–ભર્યું બેડલું ઉપાડ્યું, સાહેલડી !
વ્હાલાનું તેજ મ્હારે વદને પડ્યું :
સરોવરે ઝીલવા ગઈ'તી, સાહેલડી !
પ્રેમનું સરોવર ઓસે ચડ્યું :
સરોવરે પાણીડાં ગઈ'તી વિ.

❦

હરિની રમણા

રસની રમણાએ અમે નીસર્યાં રે લોલ;
ભગ્યભાગ્ય અમે બ્રહ્મનન્દિની
આનન્દિની રે લોલ :
હરિની રમણાએ અમે નીસર્યાં રે લોલ.

કાલકન્દરાની હું તો કાળિકા રે લોલ :
જન્મમૃત્યુ નેણનાં મુજ હાસ :
બ્રહ્મનન્દિની
આનન્દિની રે લોલ :
હરિની રમણાએ અમે નીસર્યાં રે લોલ.

લોકલોકની અમે વિધાત્રીઓ રે લોલ;
ઉદયઅસ્ત એ અમારા રાસ :
બ્રહ્મનન્દિની
આનન્દિની રે લોલ
હરિની રમણાએ અમે નીસર્યાં રે લોલ

આનન્દચૌદશે હું અવતરી રે લોલ ;
ઝીલું આનન્દના રસલ્હાવ :
બ્રહ્મનન્દિની
આનન્દિની રે લોલ :
હરિની રમણાએ અમે નીસર્યાં રે લોલ.

વિશ્વવિશ્વના વિહારે વિહરતી રે લોલ :
સૃજનપ્રલય ખેલિયે ધૂપછાંવ :
બ્રહ્મનન્દિની
આનન્દિની રે લોલ :
હરિની રમણાએ અમે નીસર્યાં રે લોલ ,

હીંચકો

હીંચકો કોણ દેશે ? રાજ !
મ્હને કો ઝૂલાવશે ? મહારાજ !

ઝળી લળી આંબલિયાની ડાળ,
કે ત્હાં મુજ ઝૂલો ઝૂલે, સિરતાજ !
હીંચકો કોણ દેશે ? રાજ !
મ્હને કો ઝૂલાવશે ? મહારાજ !

રંઢુ-રંઢુ કોકિલ ઉપર રહન,
નીચે મંજરી ઢળી, સિરતાજ !
હીંચકો કોણ દેશે ? રાજ !
મ્હને કો ઝૂલાવશે ? મહારાજ !

જૂવો-જૂવો અલબેલી આ વસન્ત,
હું ય અલબેલડી, સિરતાજ !
હીંચકો કોણ દેશે ? રાજ !
મ્હને કો ઝૂલાવશે ? મહારાજ !

હું તો સંન્યાસિની

ચંપેરી ચીર મ્હારે અંગે ચ્હડે,
હું તો સંન્યાસિની;
માંહિ પૂરેલ કુંકુમના થાળ,
ત્હો ય હું તો સંન્યાસિની.
ભસ્મત્રિપુંડ્રરેખ ભાલમાં,
હું તો સંન્યાસિની;
માંહિ કેસરની ટીલડી રસાળ,
ત્હો ય હું તો સંન્યાસિની.

એક અદ્વૈતનાં તપ તપું,
હું તો સંન્યાસિની;
મ્હારે મધુરા શા દર્શનના કોડ,
ત્હો ય હું તો સન્યાસિની.
હૈયે અખંડ મ્હારે દીવડો,
હું તો સંન્યાસિની;
જગે વિચરૂં એ જ્યોતિએ સજોડ,
ત્હો ય હું તો સંન્યાસિની.

આશા-નિરાશા મ્હેં છાંડિયાં,
હું તો સંન્યાસિની:
આંખ શોધે સૂની વનવાટ,
ત્હો ય હું તો સંન્યાસિની.
ધૂણી ધખે દેહમઢૂલીએ,
હું તો સંન્યાસિની;
ઝાંખું ઉભી એકાકી રાજવાટ,
ત્હો ય હું તો સંન્યાસિની.

કન્થા ધરી મ્હારા કન્થની,
હું તો સંન્યાસિની;
મ્હારે અંગઅંગ ઉઘડે સંસાર,
ત્હો ય હું તો સંન્યાસિની.
જાપ જપું મ્હારા શ્યામના,
હું તો સંન્યાસિની;
એના પડઘા ઝીલે નરનાર,
ત્હો ય હું તો સંન્યાસિની.

❦

હૈયાની કુંજમાં

આજે બોલે છે ન્હારા હૈયાની કુંજમાં
મધુરી શી મોહનની વાંસલડી રે;
સરોવર હલકી હેલે ચડયાં, અને
ગેબી સુણી મ્હેં એક વાતલડી રે. ધ્રુવ

એનો ઘેરો ટહૌકાર ઉડે વ્યોમમાં ;
એનો પડઘો પડે દેવભોમમાં ;
યુગયુગની વસન્ત
ઉરઉરમાં સોહન્ત,
વહે ગીતડાં અનન્ત
રોમરોમમાં.

વાંસલડી હો ! ઊંડી હૈયાની કુંજમાં
અમૃતના ડંખ ત્હારા ડંખે જી રે ;
એ કુંજે કોઈ સ્નેહની સોહાગણ
પ્રીતમના પ્રેમમન્ત્ર ઝંખે જી રે:
આજે બોલે છે મ્હારા હૈયાની કુંજમાં.

અનુક્રમ

૮	કાશ્મીરી શાલ	૨૪	ઇન્દુકુમાર, અંક ૨જો, પા.૧૫૨
૯	કાળની ખંજરી	૨૬	યોધપર્વણી ઢાળ: કાળકા અજબ તડાકા બે! તું ક્યા જાણે લડકા મે ?
૧૦	જરા થોભ	૨૮	ઇન્દુકુમાર, અંક ૨જો, પા. ૧૫૭
૧૧	જવા દ્યો, જોગીરાજ !	૨૯	ઇન્દુકુમાર, અંક ૨જો, પા. ૩૫ ઢાળ : વીજળી સરખું પિતાંબર સોહે, ને વારીદવરણો વ્હાલો રે.
૧૨	ટહુકો	૩૦	ઇન્દુકુમાર, અંક ૨ જો, પા. ૯૯ ઢાળ : પ્યારાને પારણે સોનાનાં બોર.
૧૩	ડોલતા ડુંગર	૩૧	વિશ્વગીતા, પા. ૧૨૮
૧૪	તમીસ્રા	૩૩	ઇન્દુકુમાર, અંક ૨જો, પા. ૧૧૨
૧૫	નન્દિની	૩૫	ઇન્દુકુમાર, અંક ૨જો, પા. ૧૫૮ ઢાળ : હરિ વેણ વાય છે રે હો વનમાં.
૧૬	નીર ડોલે	૩૬	ઇન્દુકુમાર, અંક ૨જો, પા. ૧૪૭ ઢાળ : વરઘોડો—વરઘોડો, વ્હાલમનો વરઘોડો રે.

32193